

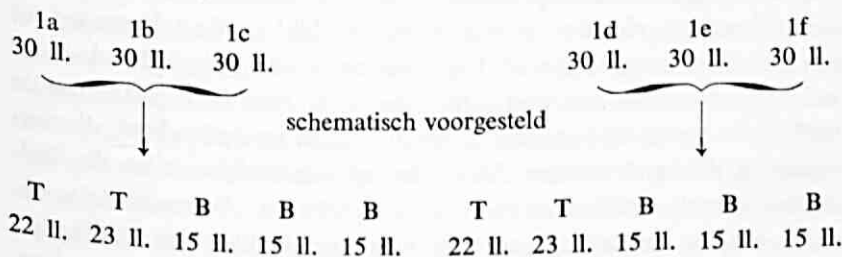
STUDIELESSEN (TAKENGROEPEN)

TH. G.A. HOOGBERGEN

Dit artikel is een bewerking van een hoofdstuk uit „Over de brug helpen II”, M. L. Dankers, Th. G. A. Hoogbergen en A. W. Parent, Wolters-Noordhoff, Groningen. Tegelijkertijd verschijnt onder redactie van dezelfde schrijvers een drietal takenboeken „Op de brug II, III en IV”, die ieder een dertigtal taken bevatten.

Het lijkt noodzakelijk om de brugklas voor m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o. tijdens de studielessen in het begin van het schooljaar met enige weken klassieke studie-instructie te doen aanvangen. Er zijn met leerlingen, komend van het basisonderwijs, zoveel verschillende zaken te bespreken, dat men deze algemene en studie-organisatorische inleidingen niet straffeloos achterwege kan laten. Onze ervaring tendert naar een periode van ongeveer zes weken, waarin een systematische behandeling van de meest voor de hand liggende moeilijkheden aan de orde komt*.

Bovendien zal het nodig zijn, dat de brugklasleider en liever nog het team van docenten, dat in de brugklas samenwerkt, een voorlopig inzicht krijgen in de studiecapaciteiten van hun eerste-klassers. De uiterst gebrekkige, want zeer subjektieve cijfergeving, kan, zo leert de praktijk, toch een vrij redelijke aanwijzing geven de jongelui op dat moment in twee groepen te splitsen: leerlingen, die wij omdat zij extra zorg behoeven een plaats geven in begeleidingsgroepen en anderen, die wij, althans op dat moment, op grond van hun voldoende tot goede schoolprestaties voor de duur van de komende zes weken in een takengroep indelen. De omvang van deze takengroepen zou ook weer

* Voor oefenstof in deze instructieperiode, M. L. Dankers, Th. G. A. Hoogbergen, A. W. Parent, „Op de Brug I”, J. B. Wolters, Groningen.

niet te groot moeten zijn (ongeveer 25 leerlingen). Situatie bij bijvoorbeeld zes brugklassen.

Er is na enige tijd bij de brugklasleraren een zeker verwachtingspatroon ontstaan — iedere zes weken opnieuw te corrigeren — ten aanzien van de leerprestaties van de jongelui. Leerlingen in de takengroep blijken de extra training in studiemethodiek voor een bepaald vak (nog) niet nodig te hebben, maar eerder te opteren voor een rijker en uitgebreider programma, dan leraren ze in de gewone lessen kunnen en mogen bieden. De studielessen geven op ruime schaal de kans om aan dit aspect van de guidance speciale aandacht te schenken. Ze scheppen de mogelijkheid de nadelen, die aan het klassikale systeem voor goede leerlingen inherent zijn, te compenseren door ook deze groep jongelui op geïndividualiseerde wijze te begeleiden met taken en opdrachten, die een beroep doen op hun in onvoldoende mate aangesproken capaciteiten.

Daarmee wordt het argument ontzenuwd dat de mammoetwet alleen hulp biedt aan de zwakken en de middelmatigen en de rijkst getalenteerden schromelijk verwaarloost. Zo kunnen leerlingen, die in het kader van het gewone lesprogramma een voor hun aanleg en begaafdheid sober dagelijks menu krijgen voorgeschoteld middels de studielessen op wat ongewone wijze proeven van wat exotischer gerechten.

Enrichment

Enkele keren per week kunnen deze jongelui buiten het normale klasverband deelnemen aan opdrachten en taken, die uitdrukkelijk moeten zijn samengesteld met de bedoeling aanwezige interesses uit te diepen, maar zeker ook om het terrein van hun belangstelling te verbreden, nieuwe gebieden in hun interessesfeer te exploreren en bouwstenen aan te dragen die tot zelfstandiger denken stimuleren.

Daarbij zou voorop moeten staan, dat zo mogelijk in dit rijkere en vooral minder schoolse programma het spel-element een bijzondere plaats inneemt, niet dat daardoor het verblijf in de takengroep tot een plezierig, maar infantiel bezighouden wordt gedegradeerd, maar wel dat het werken aan opdrachten een krachtiger beroep doet op de intrinsieke motivatie van deze jongelui. Taken en opdrachten, die verveling in de hand werken, frustreren op jammerlijke wijze de doelstelling van de studie-uren voor deze leerlingen. Wanneer de werkstukken voor de takengroep met enige originaliteit en vindingrijkheid zijn samengesteld, zullen deze in hoge mate de aanwezige leergerierigheid bevredigen, ze zullen de leeslust prikkelen en aanzetten tot

een intensief bezig-zijn met de voorwerpen van aanwezige of gewekte belangstelling.

Het is niet mogelijk taken en opdrachten samen te stellen, die met vrucht functioneren als deze opgebouwd worden aan de hand van in de gewone lessen gebruikte leerboeken. In dat geval immers zou iedere school gedwongen worden dezelfde leerboeken aan te schaffen.

Eenzijds zou dit de afstand tussen leerlingen uit de begeleidingsgroepen en die uit de takengroepen voor wat de brugklasleerstof betreft aanzienlijk vergroten, als wij goede leerlingen aan de hand van de voorhanden leerboeken meer stof gingen bieden, anderzijds accentueert het hanteren van schoolboeken ternauwernood het bijzondere karakter van deze lessen.

Zelf-determinatie

Een van de belangrijkste functies die de studie-uren, doorgebracht in takengroepen, moeten en naar onze stellige overtuiging ook kunnen vervullen, is de determinatie van de leerlingen en liever nog hun zelf-determinatie. Wie de normale leerstof beter en sneller verwerkt dan zijn medescholier, bewijst slechts dat hij het onderwijs in dit cursusjaar gemakkelijk volgt; hij geeft daarmee alleen nog geen bewijs van eventuele geschiktheid voor het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, een of andere vorm van algemeen voortgezet of voor het beroepsonderwijs.

Met name deze zelf-determinerende functie lijkt van het allergrootste belang voor het verblijf in de takengroepen. Leerlingen, van wie wij op grond van onze gebrekkige en voorlopige waardering menen, dat zij over grotere leercapaciteiten beschikken, kunnen deze pas metterdaad tonen door op een uitgebreider terrein van kennis actief te zijn. Taken en opdrachten dienen doelbewust de geijkte schoolstof te overschrijden. Ze moeten trachten een wezenlijke bijdrage te leveren tot verdieping en verbreding van belangstelling en als zodanig de leerling te helpen zichzelf te determineren. De wijze van presentatie staat uiteraard in onmiddellijk verband met de functie, die wij aan de takengroepen toekennen. De opdrachten zouden daarom zó ingericht moeten zijn, dat de jongelui ze zelfstandig kunnen uitvoeren.

Bij gebrek aan voldoende selectief en determinerend materiaal neigen sommige scholen er toe om de geschakelde studielessen te gebruiken (te misbruiken?) voor synchroon te geven proefwerken. Hoezeer deze intersubjectieve peiling van de kennis van de jongelui in deze gelijkgeschakelde proefwerken ook te waarderen valt, toch lijkt het van

weinig vindingsrijkheid te getuigen om de kostbare tijd van de studielessen hieraan te besteden. Het onderwijs kent wezenlijker aspecten, die vooral in deze uren intensief aan bod moeten komen.

Er zijn scholen die de studie-uren voor de goede leerlingen geen speciale bestemming geven, of het moest zijn, dat het maken van huiswerk op school onder toezicht van een leraar als zodanig geldt. Van meer inzicht en creativiteit getuigt in ieder geval het streven om de goede leerlingen gedurende deze studielessen een extra stuk vorming te bieden door het schraal toebedeelde aantal uren in de expressievakken op te voeren met speciale lessen tekenen, muziek en handvaardigheid, voordracht, dramatische expressie enz. In dit verband past de vermelding van een inrichting van takengroepen, die hoofdzakelijk bestaat in het laten lezen van boeken, gevolgd door het uitbrengen van een mondeling of schriftelijk verslag.

Op deze wijze komen belangrijke facetten niet of nauwelijks aan de orde. Bovendien dragen de zo bestede uren weinig bij tot een enigszins valide zelfdeterminatie voor verder te volgen onderwijs. Er wordt geen duidelijk bestek uitgezet, waarbinnen velerlei capaciteiten kans krijgen zich te manifesteren.

Een speciale categorie jongelui — bij de toenemende democratisering van ons onderwijs gelukkig ook een sterk-stijgende groep — blijkt intellectueel bijzonder begaafd. Hun schoolprestaties laten dat ook zien. Toch constateren wij met name bij deze kinderen, zeker wanneer zij uit sociaal lagere milieus komen, weinig mogelijkheden om hun persoonlijkheid te ontplooiën. Studielessen met gerichte taken buiten de onmiddellijke lessfeer bieden unieke kansen juist voor deze begaafde leerlingen. Hierdoor raken deze jongelui spelenderwijs bekend met leefwerelden, waarvan zij het bestaan misschien niet eens kenden en worden zij vertrouwd met de taal, die in bepaalde culturele milieus gebruikt wordt.

Individualisering

De aanpak van leerlingen in de takengroep komt duidelijk tegemoet aan het gerechtvaardigde verlangen naar individualisering. Iedere leerling kan immers aan een eigen taak werken. Bovendien biedt een reeks opdrachten een zodanige verscheidenheid, dat een keuze door leerlingen of leraar niet alleen mogelijk blijft, maar zelfs gewenst kan zijn. De duidelijk aanwezige huiver om de opdrachten te identificeren met de geijkte leerboekenstof biedt het voordeel om de begaafdheid en de richting van de belangstelling van iedere leerling op on-

vermoede wijze te peilen.

Taken met een typisch spelkarakter mogen niet ontbreken. In dit verband wijzen wij op de kansen die het schaken-op-school krijgen kan. Terecht hebben wiskunde-leraren gewezen op het belang van het schaken. Middels de noodzakelijke informatie die schaak-taken bieden, wordt duidelijk een beroep gedaan op de intelligentie en het combinatie-vermogen van leerlingen.

Een ander facet dat in een serie taken tot zijn recht zou moeten komen is de techniek van het discussiëren. Modern onderwijs vergt immers een voortdurende dialoog tussen leerling en leraar.

Discussie-taken doen een appel op het samenwerken binnen de groep, een element, dat ook in de opzet van de begeleidingslessen sterk spreekt. Bij de begeleidingsgroepen valt de nadruk meer op de tekorten in de studiemethodiek en de leidinggevende leraar, maar in wezen wordt in beide soorten lessen hetzelfde beoogd: de leerling er toe te brengen zijn eigen of andermans probleem onder woorden te brengen en daarbij acht te geven op wat aan argumenten door de andere sprekers ter tafel wordt gebracht.

De beoogde zelfdeterminatie van de leerlingen kan relief krijgen. De begeleidende docent kan uit de waardering, die de gecorrigeerde opdrachten ontvangen, uit het aantal taken, dat binnen een bepaalde tijd gemaakt is en uit de verscheidenheid van werkstukken mogelijkwerwijs afleiden in welke richting de betrokken leerling zichzelf determineert.

Het waarderen van de taken is naar onze mening een noodzakelijke bekroning van de inspanning en de toewijding door de leerling eraan besteed, maar vooral omdat determinatie en advisering ten zeerste gebaat zijn met een gedetailleerd overzicht van zijn prestaties in de takengroep.

Heel speciaal lijkt ook hier een factor aanwezig van intrinsieke motivatie, die erop gericht zal zijn het verblijf in de takengroep te continueren. In deze opzet werkt het systeem vruchtbaar: handhaving van goede klasprestaties door het verlangen zich in de takengroep waar te maken.